

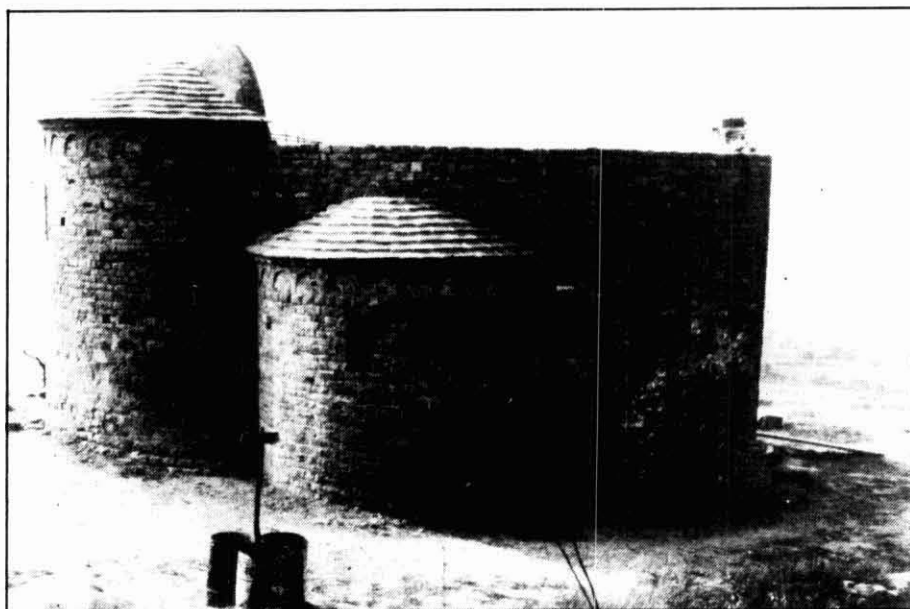
L'ESGLÉSIA DELS SANTS ESTEVE I SEBASTIÀ DE SALLENT

Eduard Riu i Barrera

Amb motiu de l'exposició 1981-1986, sis anys de recerca arqueològica a la Catalunya Central (Anoia, Bages, Berguedà i Solsonès), organitzada per DOVELLA el propassat mes de febrer d'enguany, i mercès la col.laboració del Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya i la Caixa d'Estalvis de Manresa, se'ns varen presentar tota una sèrie de treballs desconeguts pel gran públic en general. Per això hem cregut interessant publicar una breu ressenya d'algunes de les intervencions que s'han fet en diferents monuments del Bages. La que segueix correspon als treballs de restauració duts a terme pel Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat a l'església de Sant Esteve de Salient. Més endavant, recollirem l'activitat desenvolupada pel Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona.

Intervencions i estudis realitzats.

En aquest temple de Salient (Bages), en estat d'abandó des dels fets revolucionaris de 1936, els treballs de recuperació començaren els anys 1975-1976, promoguts per l'entitat salentina de la «Trentasisena» (enderrocament de les restes neoclàssiques per a recuperar l'estructura originària romànica i obres de reconstrucció). La complexa problemàtica de l'edifici, palesada a l'hora de projectar la seva coberta, va fer que el Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya assumís la seva excavació, amb l'objectiu de documentar-ne l'evolució històrico-estructural. La campanya arqueològica es dugué a terme durant els mesos de setembre i octubre de 1985, sota la meua direcció. L'estudi de les restes humanes localitzades ha estat realitzat per Emília Pagès.

Façana del temple de Sant Esteve i Sant Sebastià de Salient.

Característiques i evolució històrica del monument.

Localització.

Dalt del puig anomenat del *Castell*, situat al sud-est del nucli urbà de Salient, dominant la vall del Llobregat i a la seva riba esquerra, es troben les restes d'aquest temple, així com les de la fortalesa medieval. Aquesta elevació presenta en la seva part superior, en un sector lleugerament més elevat, les runes del castell i en una petita península

un xic més baixa el temple dels Sants Esteve i Sebastià. Tot aquest conjunt quedava tancat dins d'un cim i del qual encara es conserven alguns trams reforçats amb torres a la vessant de l'obaga.

Descripció del temple.

L'església dels Sants Esteve i Sebastià, que anomenem així pel fet de recollir les dues advocacions que ha tingut al llarg dels segles, és un edifici del primer romànic (datable entre la primera meitat del segle

XI i la primera del XII) de planta circular amb capçalera de tres absis, un de central i dues absidioles laterals, del qual la solució originària del sistema de coberta resta desconeguda per les alteracions sofertes, així com per la impossibilitat estructural que el seu mur perimetral suportés l'empenta d'una volta pètria, com en els altres edificis de planta centrada d'època romànica.

En segles posteriors el temple va sofrir nombroses reformes, però no fou fins als anys 1805-1812 que va ésser totalment transformat, mitjançant la construcció d'un cimbori hexagonal sustentat per pilastres, l'obertura d'un nou portal i la decoració interior amb guixeries. Aquesta intervenció, pròpia d'un llenguatge arquitectònic de tipus neoclàssic ruralitzat, dotava l'edifici d'una forta unitat i bellesa plàstica, i així es mantingué fins al juliol de 1936.

Evolució històrica del jaciment.

Fase 0.- Les restes ceràmiques aparegudes en els estrats alt-medievals, datables al segle I A. C. (campaniana B, comuna ibèrica, grisa de la costa catalana, morter itàlic) i no associades a cap element estructural, informen de la proximitat d'un petit assentament o de freqüentació humana en aquest indret i en aquesta època.

Fase 1.- Les troballes alt-medievals anteriors a la implantació del temple romànic poden dividir-se en dos sectors de difícil relació entre ells. L'arrassament i desafectació d'aquestes restes per la construcció de l'edifici romànic les situa cronològicament entre el s. IX i la primera meitat del s. XI:

a) *necròpolis*: conjunt de tres tombes tallades a la roca i orientades aproximadament a est-oest (enterrament d'adult del tipus de «banyera» i tombes infantils, una de trapezoidal i l'altra de rectangu-

lar), segurament pertanyien a una àrea cementirial més àmplia que s'extendria fora de l'espai ocupat posteriorment per la rotunda.

b) *estructures associades a nivells de freqüentació humana*: conjunt de petits forats tallats a la roca destinats a sostenir pals o estaques d'estructures de fusta. Basament d'un mur de grans carreus lligats en fang i assentat en una rasa. La reduïda superfície de l'espai interior de l'església no ha permès de resseguir-ne ni de reconstruir-ne el tipus d'estructures a que pertanyien. Grup de dues sitges de poca profunditat, obliterades amb pedres i nombrosos fragments de teules, associat a nivells amb testimonis d'activitat humana (foc). Els materials proporcionats corresponen a recipients globulars de cuita reduc-

Detall interior dels treballs arqueològics que s'hi portaren a terme el 1985.

tora i ceràmica espatulada; aquest darrer tipus era desconegut fins ara a les zones interiors de Catalunya. Igualment la presència de teula àrab en nivells anteriors a mitjan segle XI informa per primera vegada de la difusió d'aquestes peces en dates tan reculades.

Fase 2.- Sobre les estructures preexistents s'implantà el temple romànic (primera meitat del segle XI - primera del s. XII), que segurament no fou acabat, deixant inconclusa la coberta, com ho sembla demostrar la manca de restes d'elements portants que la poguessin sustentar. L'existència d'un temple dedicat a Sant Esteve està documentada en aquest indret des de 1022, i l'any 1133 constava com a possessió de la canònica de Santa Maria de l'Estany, si bé anteriorment era domini dels Gurb-Queralt. A final del s. XII el temple va perdre el seu caràcter parroquial en favor de l'església de Santa Maria, situada junt al nou nucli de població aparegut a la vora del Llobregat.

Fase 3.- Des de finals del s. XIV fins al segle XVIII es poden observar canvis importants en la seva configuració; així, part del mur perimetral de ponent fou reedificat amb un petit portal (s. XV-XVI) i en una data imprecisa s'enderrocaren les absidioles, tapiant l'obertura que deixaven en el mur perimetral. La pèrdua del caràcter parroquial provocà la seva lenta decadència, i tan sols l'assumpció del valor de centre de romiatge en moments de crisi, per la nova advocació a Sant Sebastià (secades, epidèmies), obligà a la llarga a una àmplia reforma de l'edifici, que es realitzà a l'inici del s. XIX.

Fase 4.- L'obra dels anys 1805-1812 comportà grans transformacions (cimbori amb pilastres, nou portal i decoració interior) que emmascararen quasi totalment l'edifici romànic i en modificaren la seva tipologia si bé manteniren el caràcter del temple, de planta centrada.

BENET, A.; BARRAL, X. JUNYENT, F.; MAZCUÑAN, A. i altres: *Catalunya Romànica*, vol. XI, *El Bages*. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona 1984. pàgs. 364-367 figs.

VIGUÉ, J.: *Les esglésies romàniques catalanes de planta circular i triangular*. Artestudi Edicions. Barcelona 1975. Pàgs. 131-164 amb figs.

Eduard Riu i Barrera

Arqueòleg del Servei del Patrimoni Arqueològic de la Generalitat de Catalunya

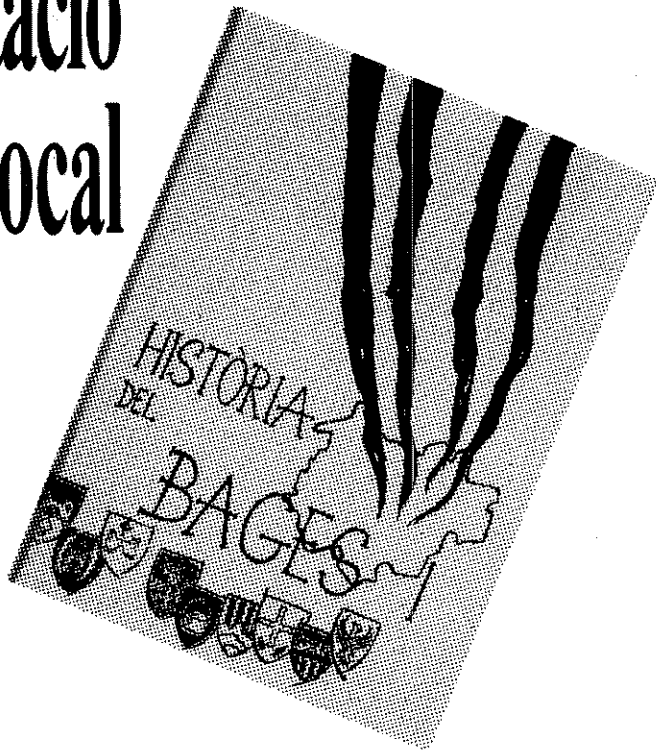
Una important aportació a la historiografia local catalana

Un ampli equip d'historiadors ens ofereix la més actualitzada monografia històrica de cadascun dels municipis de la comarca del Bages. Coordinada per Llorenç Ferrer i Alòs.

EDICIONS

SELECTES

A LA VENDA
EL VOLUM I